

Andrzej Śliwiński

"Il Battesimo", Fausto Salvoni, Genova 1977 : [recenzja]

Collectanea Theologica 50/4, 202-203

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

bardzo logicznymi zasadami generalnej reformy liturgicznej, jest jedynie konsekwencją i legalizacją odnowy zapoczątkowanej już w połowie ubiegłego stulecia.

Autor obiera własną metodę przedstawienia dziejów liturgii. Nie śledzi pojedynczych elementów kultu sposobem monograficznych poszukiwań, nie próbuje dać historii struktur rytowych poszczególnych sakramentów, symboli czy rozwoju roku liturgicznego. Zwraca uwagę na duchowość epoki wyrażającą się danymi formami kultycznymi utrwalonymi w źródłach liturgicznych np. w księgach liturgicznych. Wegman rejestrując rozwój różnych form kultycznych, zarówno na Wschodzie jak Zachodzie Kościoła, spostrzega, że liturgia kieruje się pewnymi stałymi i uchwytnymi prawami rozwoju. Początkowa różnorodność rytowa Kościołów lokalnych zmierzając z czasem do jedności, unifikacji. To jest przyczyną, że dość wcześnie powstały pewne centra, ośrodki (związane np. z pobytem papieży, cesarzy, patriarchów), które w niepisany sposób zaważyły na powstaniu pewnych wzorcowych grup, „rodzin” liturgicznych, np. liturgia rzymska, bizantyjska, aleksandryjska itd. Z powyższym prawem wiąże się następująca zasada: od wolności i improwizacji rytualnej następuje przejście do tekstów utrwalonych w stałej (*mutatis mutandis*) strukturze rytualnej. Dokonuje się ten proces nie na zasadzie postanowień określonego soboru czy synodu, lecz społeczna struktura Kościoła niejako zabezpiecza się ustalonymi tekstami widząc w nich gwarancję wiary — depozyt wiary. Dalej, z czasem, zarówno na Wschodzie jak i Zachodzie, obserwuje się powolny proces przechodzenia od prostoty i przejrzystości rytualnej do tekstów i obrzędów bardziej rozwiniętych, dłuższych, skomplikowanych. Jedną, dawna modlitwa bywa zastępowana kilkoma nową twórczości, bardziej związanej z teologią danego czasu.

Jakkolwiek każda epoka pozostawia po sobie własne i nowe sposoby kultycznej więzi z Bogiem, niektóre elementy liturgiczne zachowują swoją postać rytualną w sposób prawie nie zmieniony przez długie wieki. Są jakby „zakonserwowane”, nietykalne i nieczułe na zmiany czasu, np. obchód *Triiduum Sacrum*, zasadnicze elementy *Ordo Missae*, materia czy forma niektórych sakramentów.

Praca Wegmana ma charakter podręcznika przeznaczonego raczej dla znawców przedmiotu. Baza źródłowa, choć niezbyt obfita, jest starannie dobrana i zestawiona do poszczególnych zagadnień. Zdradza rzetelnego fachowca przedmiotu, który ma uzasadnione prawo i przywilej do wielu uogólniających twierdzeń oraz syntetycznych podsumowań. Nie razi przy tym brak dokumentacji w postaci bardziej wyczerpujących przypisów, których prawie brak, a te umieszczone w tekście, odsyłające do źródeł i do literatury zagadnienia, są w większości klasycznymi pozycjami w warsztacie naukowym badacza dziejów liturgii. Z tej racji oraz z faktu, że praca porusza jedynie niektóre, choć istotne fazy kształtowania się liturgii w Kościele Zachodu i Wschodu, bardziej orientujący byłby skromniejszy tytuł książki: *Zarys historii liturgii*.

ks. Jerzy Stefański, Warszawa-Gniezno

Fausto SALVONI, *Il Battesimo*, Genova 1977, Editrice Lanterna, s. 192 (Dal *Cristianesimo al Cattolicesimo*, t. III).

Chrzest jako pierwszy i podstawowy sakrament zawsze znajduje się w centrum uwagi i zainteresowania teologów. F. Salvoni w III tomie serii *Dal Cristianesimo al Cattolicesimo*, której założeniem jest omówienie podstawowych prawd wiary chrześcijańskiej w aspekcie ekumenicznym, zajmuje się problematyką sakramentu chrztu, a w ostatnim, piątym rozdziale omawia również sakrament bierzmowania. Autor jest dyrektorem Wydziału Bi-

blijnego w Mediolanie i redaktorem czasopisma „Ricerche bibliche e religiose”. Mimo że książka według założeń serii, w której się ukazała, ma spełniać funkcję szeroko zakrojonej publicystyki, omawia jednak zagadnienie dogłębnie. Jest napisana pięknym językiem, co daje jej walor popularyzatorski.

Książka najpierw przedstawia problematykę chrztu na przestrzeni wieków z szerokim uwzględnieniem zagadnienia katechumenatu. Autor również omawia zagadnienia chrztu na Soborze Watykańskim II oraz nowy ryt chrztu z uwzględnieniem głównych założeń teologicznych, liturgicznych w *Ordo baptismi parvulorum* (Typis Pol. Vaticanis 1969) oraz w *Ordo initiationis christianae adultorum* (Typis Pol. Vaticanis 1972). Drugi rozdział jest poświęcony omówieniu chrztu w Biblii. Ten rozdział wydaje się dobrym opracowaniem chrztu w ujęciu teologii biblijnej i wyczerpujące w sposób systematyczny to zagadnienie.

Z problematyki chrztu interesuje autora także problem chrztu dzieci, który został poddany wnikliwej analizie, a w związku z tym zagadnienie grzechu pierworodnego. Autor przedstawia to ostatnie w świetle rozwoju historii tego dogmatu, z podkreśleniem szczególnie nauki św. Augustyna w tym względzie, i przytacza naukę Kościoła na ten temat oraz referuje dyskusje we współczesnej teologii i trudności związane z tym problemem dzisiaj, które stara się rozwiązać w świetle tekstów biblijnych, traktujących o grzechu pierworodnym.

Ostatni rozdział poświęcony jest sakramentowi bierzmowania, ale w porównaniu z sakramentem chrztu został potraktowany pobieżnie. Sakrament ten autor omawia dlatego, że bierzmowanie, chociaż jest samodzielnym sakramentem, stanowi uzupełnienie sakramentu chrztu. Tytuł książki nie sugeruje jednak w ogóle problematyki sakramentu bierzmowania. Skoro autor zajmuje się sakramentem bierzmowania, winien również ukazać związki z Eucharystią, co bardzo podkreśla współczesna teologia.

Rzeczą cenną jest podany po każdym rozdziale zestaw bibliografii złącznikowej. Należy podkreślić trafny wybór pozycji, co pozwala czytelnikowi zorientować się w aktualnej współczesnej literaturze.

Wprawdzie musimy mieć na uwadze założenia serii, w której została wydana ta książka; chodzi tu o uwzględnienie problematyki ekumenicznej. Autor jednak nie poruszył pewnych istotnych zagadnień dotyczących chrztu, zwłaszcza tego, że chrzest jest sakramentem wiary, że posiada charakter paschalny.

Książka jest jednak cenną pozycją na temat chrztu, mimo że nie omawia problematyki syntetycznej. Te jednak zagadnienia, które autor porusza, stanowią oryginalny przyczynek do problematyki chrztu.

ks. Andrzej Śliwiński, Pelplin

Josef MAYER-SCHEU, *Seelsorge im Krankenhaus*, Mainz 1977, Matthias-Grünewald-Verlag, s. 112.

Autor urodzony w 1936 roku, dr teologii, jest kapłanem zespołu klinik przy uniwersytecie w Heidelbergu oraz kierownikiem pierwszego katolickiego kursu duszpasterskiego dla kapłanów szpitalnych w Republice Federalnej Niemiec. Kurs taki otrzymał aprobatę Konferencji Episkopatu RFN. Książka omawia problem posługi kapłanów szpitali oraz podaje treść kształcenia kursu duszpasterskiego i dlatego stanowi przyczynek ciekawy dla teologii duszpasterskiej. Choć na pozór problematyka jest dość specjalistyczna, bo obejmuje tylko posługę kapłana kliniki czy szpitala, jednak zauważamy, jak to jest rozległa dziedzina, która domaga się pogłębienia i dopracowania.

Autor po omówieniu samego zjawiska choroby, która dotyka człowieka, stwierdza, że duszpasterstwo szpitalne przeżywa swój kryzys i to z wielu